

๕. อนุমানสูตร¹

[๑๘๑] เอวมเม สุตฺ :- เอกํ สมยํ อายสฺมา มหาโมคคัลลานํ ภคฺเชสุ วิหฺรติ สํสุมารคิเร² เภสภาวเน มิคทาเย. ตตฺร โข อายสฺมา มหาโมคคัลลานํ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกฺขโว”ติ. “อาวุโส”ติ โข เต ภิกฺขุ อายสมฺโต มหาโมคคัลลานสฺส ปจฺจสฺสึสฺสุ; อายสฺมา มหาโมคคัลลานํ เอตทวโจ:

ปวาเรติ เจปิ อาวุโส ภิกฺขุ “วทนฺตุ มํ อายสมฺนฺโต. วจฺนีโยมฺหิ อายสมฺนฺเตหิ”ติ, โส จ โหติ ทุพฺพโจ โทวจสฺสกรณฺเหติ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโตะ อภฺยโม อปฺปทกฺขิณคฺคาหิ อนุสาสนฺนิ; อถ โข นํ สพรหมจารี น เจว วตฺตพฺพํ มณฺณนฺติ, น จ อนุสาสิตพฺพํ มณฺณนฺติ, น จ ตสฺมี ปุคฺคเล วิสฺสาสํ อापฺชชิตพฺพํ มณฺณนฺติ.

กตฺเม จาวุโส โทวจสฺสกรณฺา ฌมฺมา ? อิวาธุโส ภิกฺขุ ปาปิจฺฉ โหติ ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คโตะ; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ ปาปิจฺฉ โหติ ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คโตะ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ อตฺตํกํสํโก โหติ ปรวมฺภี; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ อตฺตํกํสํโก โหติ ปรวมฺภี, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธาภิกฺขุโต; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธาภิกฺขุโต, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธเหตุ อฺปนฺนาหิ; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธเหตุ อฺปนฺนาหิ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธเหตุ อภิสงฺคี; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธเหตุ อภิสงฺคี, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธสํมฺนฺต³ วาจํ นิจฺฉาเรตา; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ โภธโน โหติ โภธสํมฺนฺตา วาจํ นิจฺฉาเรตา, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ จุฑิโต⁴ โจทฺเกน โจทกํ ปฏฺฐิพฺพรติ; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทฺเกน โจทกํ ปฏฺฐิพฺพรติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทฺเกน โจทกํ อปฺสาเทติ; ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทฺเกน โจทกํ อปฺสาเทติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรณฺ.

¹ มัชฌิมนิกาย มูลปณฺนาสก์ พระไตรปิฎกเล่ม ๑๒ มจร.

² อ.ม. สํสุมารคิเร

³ อ.ส. โภธสํมฺนฺตา

⁴ อ.ม. โจฑิโต

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ โจทกสฺส ปจฺจาโรเปติ; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ โจทกสฺส ปจฺจาโรเปติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ โจทก^๕ อณฺเณนณฺณํ ปฏฺิจรติ, พหิทฺธาถกํ อปนาเมติ, โภปญฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรติ; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ โจทก^๓ อณฺเณนณฺณํ ปฏฺิจรติ, พหิทฺธาถกํ อปนาเมติ, โภปญฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ อปทานे น สมฺปายติ; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิโต โจทเกณ อปทานे น สมฺปายติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ มกฺขี โหติ ปฬาสี; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ มกฺขี โหติ ปฬาสี, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ อิสฺสุกึ โหติ มจฺฉรี; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ อิสฺสุกึ โหติ มจฺฉรี, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ สโร โหติ มายาวิ; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ สโร โหติ มายาวิ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ ถทฺโร โหติ อติมานี; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ ถทฺโร โหติ อติมานี, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ สนนฺทฺธิจฺฉิปฺรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทฺุปฺปฏฺินิสฺสคฺคิ; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ สนนฺทฺธิจฺฉิปฺรามาสี โหติ อาธานคฺคาหี ทฺุปฺปฏฺินิสฺสคฺคิ, อยมฺปิ ฌมฺโม โทวจสฺสกรโณ. อิเม วุจฺจนตาวฺสุโส โทวจสฺสกรณา ฌมฺมา.

[๑๘๒] โน เจปิ อวฺสุโส ภิกฺขุ ปวาเรติ “วทนต์ุ มํ आयสมฺนฺโต, วจฺนีโยมฺหิ आयสมฺนฺเตหิ”ติ, โส จ โหติ สุวโจ สฺววจสฺสกรณฺเหติ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคฺโต ขโม ปทกฺขินคฺคาหี อนฺุสาสนี; อถ โข นํ สพฺรหฺมจารี วตฺตพฺพญฺเจว มณฺณนฺติ, อนฺุสาสิตพฺพญฺจ มณฺณนฺติ, ตสฺมี จ ปุคฺคเล วิสฺสาสํ อาปฺขชิตพฺพํ มณฺณนฺติ.

กตเม จาวฺสุโส สฺววจสฺสกรณา ฌมฺมา ? อิวฺสุโส ภิกฺขุ น ปาปิจฺฉโณ โหติ น ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสํ คโต; ยมฺปาวฺสุโส ภิกฺขุ น ปาปิจฺฉโณ โหติ น ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสํ คโต, อยมฺปิ ฌมฺโม สฺววจสฺสกรโณ.

⁵ อิทํ ปทํ น ทิสฺสติ

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ อนตฺตํกํสโก โหติ อปรวมภี; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ อนตฺตํกํสโก โหติ อปรวมภี, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธานิกฺกโธ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธานิกฺกโธ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธเหตุ อฺปนนาหี; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธเหตุ อฺปนนาหี, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธเหตุ อภิสงฺคี; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธเหตุ อภิสงฺคี, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธสามนฺตํ วาจํ นิจฺฉาเรตา; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ น โกธโน โหติ น โกธสามนฺตํ วาจํ นิจฺฉาเรตา, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกํ น ปฏฺฐิพฺพรติ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกํ น ปฏฺฐิพฺพรติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกํ น อปฺสาเทติ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกํ น อปฺสาเทติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกฺสส น ปจฺจาโรเปติ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน โจทกฺสส น ปจฺจาโรเปติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน น อณฺเณนณฺณํ ปฏฺฐิจรติ, น พหิทฺธาภกํ อปฺนาเมติ, น โกปฺณจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรติ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน น อณฺเณนณฺณํ ปฏฺฐิจรติ, น พหิทฺธาภกํ อปฺนาเมติ, น โกปฺณจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน ^๖น อปฺทาเน น^๗ สมฺปายติ; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ จุฑิตฺโต โจทฺเคน น อปฺทาเน น สมฺปายติ, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ อมฺกฺขี โหติ อปฺหาสี; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ อมฺกฺขี โหติ อปฺหาสี, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

ปุณ จปรํ อวฺสุโส ภิกฺขุ อนิสฺสุกึ โหติ อมฺจฺฉรี; ยมฺปาฐโส ภิกฺขุ อนิสฺสุกึ โหติ อมฺจฺฉรี, อยมฺปิ ฌมฺโม โสวจฺสสกรโณ.

^๖ ฉ.ม. นสททวํ นตถิ

ปูน จปรี่ อารุโส ภิกขุ อสโร โหติ อมายาวี; ยมปาธุโส ภิกขุ อสโร โหติ อมายาวี, อยมปิ
 ฌมโม โสวจสสกรโณ.

ปูน จปรี่ อารุโส ภิกขุ อตถุโร โหติ อนติมานี; ยมปาธุโส ภิกขุ อตถุโร โหติ อนติมานี,
 อยมปิ ฌมโม โสวจสสกรโณ.

ปูน จปรี่ อารุโส ภิกขุ อสนธิภูจิปรามาสี โหติ อนาธานคคาหี สุปฏินิสสคคิ; ยมปาธุโส
 ภิกขุ อสนธิภูจิปรามาสี โหติ อนาธานคคาหี สุปฏินิสสคคิ, อยมปิ ฌมโม โสวจสสกรโณ. อิเม
 วุจจนตารุโส โสวจสสกรณา ฌมมา.

[๑๘๓] ตตรารุโส ภิกขุณา อตตนาเว อตตานิ เอวี่ อนุมานิตพพ⁷ “โย ขวายี่ ปุคคโล
 ปาปิจโณ ปาปิกานัน อิจฉานัน วสั คโต, อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป; อหญเจเว โข ปนสสั
 ปาปิจโณ ปาปิกานัน อิจฉานัน วสั คโต, อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ. เอวี่ ชานนเตนารุโส
 ภิกขุณา “น ปาปิจโณ ภวิสสามิ น ปาปิกานัน อิจฉานัน วสั คโต”ติ จิตตัม อูปปาเทตพพ.

“โย ขวายี่ ปุคคโล อตตुकกัสมโก ปรวมภี, อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป; อหญเจเว โข
 ปนสสั อตตुकกัสมโก ปรวมภี, อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ. เอวี่ ชานนเตนารุโส ภิกขุณา
 “อนตตुकกัสมโก ภวิสสามิ อปรวมภี”ติ จิตตัม อูปปาเทตพพ.

“โย ขวายี่ ปุคคโล โกรโน โกรธาภิกุโต, อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป; อหญเจเว โข
 ปนสสั โกรโน โกรธาภิกุโต, อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ. เอวี่ ชานนเตนารุโส ภิกขุณา “น
 โกรโน ภวิสสามิ น โกรธาภิกุโต”ติ จิตตัม อูปปาเทตพพ.

“โย ขวายี่ ปุคคโล โกรโน โกรเหตุ อูปนาหี, อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป; อหญเจเว
 โข ปนสสั โกรโน โกรเหตุ อูปนาหี, อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ. เอวี่ ชานนเตนารุโส ภิกขุ
 ณา “น โกรโน ภวิสสามิ น โกรเหตุ อูปนาหี”ติ จิตตัม อูปปาเทตพพ.

“โย ขวายี่ ปุคคโล โกรโน โกรเหตุ อภิสงคิ. อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป; อหญเจเว
 โข ปนสสั โกรโน โกรเหตุ อภิสงคิ; อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ. เอวี่ ชานนเตนารุโส ภิกขุ
 ณา “น โกรโน ภวิสสามิ น โกรเหตุ อภิสงคิ”ติ จิตตัม อูปปาเทตพพ.

“โย ขวายี่ ปุคคโล โกรโน โกรสามนตัม วาจัน นิจฉาเรตา, อัย เม ปุคคโล อปปีโย อมณาโป;
 อหญเจเว โข ปนสสั โกรโน โกรสามนตัม วาจัน นิจฉาเรตา, อหปสสั ปเรสั อปปีโย อมณาโป”ติ.
 เอวี่ ชานนเตนารุโส ภิกขุณา “น โกรโน ภวิสสามิ น โกรสามนตัม วาจัน นิจฉาเรสามิ”ติ จิตตัม
 อูปปาเทตพพ.

⁷ สี่. อนุสาสิตพพ; ฉ.ม.อิ. อนุมินิตพพ

“โย ขวายํ ปุคฺคโล จุฑิโต โฉทเคน โฉทกํ ปฏิปฺพรติ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปน จุฑิโต โฉทเคน โฉทกํ ปฏิปฺพเรยฺยํ, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “จุฑิโต โฉทเคน โฉทกํ นปฺปฏิปฺพริสฺสามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล จุฑิโต โฉทเคน โฉทกํ อปฺสาเทติ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปน จุฑิโต โฉทเคน โฉทกํ อปฺสาเทยฺยํ, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “โจฑิโต โฉทเคน โฉทกํ น อปฺสาเทสฺสามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล จุฑิโต โฉทเคน โฉทกสฺส ปจฺจาโรเปติ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปน จุฑิโต โฉทเคน โฉทกสฺส ปจฺจาโรเปยฺยํ, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “จุฑิโต โฉทเคน โฉทกสฺส น ปจฺจาโรเปสฺสามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล จุฑิโต โฉทเคน อณฺเณณณณํ ปฏิจฺรติ, พหิทฺธาถกํ อปฺนาเมติ, โโกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรติ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปน จุฑิโต โฉทเคน อณฺเณณณณํ ปฏิจฺเรยฺย, พหิทฺธาถกํ อปฺนาเมยฺย, โโกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกเรยฺย, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “จุฑิโต โฉทเคน น อณฺเณณณณํ ปฏิจฺริสฺสามิ, น พหิทฺธาถกํ อปฺนาเมสฺสามิ, น โโกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกริสฺสามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล จุฑิโต โฉทเคน อปฺทาเน น สมฺปายติ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปน จุฑิโต โฉทเคน อปฺทาเน น สมฺปายยฺย, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “จุฑิโต โฉทเคน น อปฺทาเน น สมฺปายิสฺสามิ”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล มกฺขี ปหาสี, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปนสฺสํ มกฺขี ปหาสี, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “อมกฺขี ภาวิสฺสามิ อปฺหาสี”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล อิสฺสุกฺกิ มจฺฉริ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปนสฺสํ อิสฺสุกฺกิ มจฺฉริ, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “อนิสฺสุกฺกิ ภาวิสฺสามิ อมจฺฉริ” จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล สโร มายาวี, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปนสฺสํ สโร มายาวี, อหํปสฺสํ ปเรสฺสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เอวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “อสโร ภาวิสฺสามิ อมายาวี”ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล ฌทฺโธ อติมานิ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปนสฺสํ ฌทฺโธ อติมานิ, อหฺปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เหวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “อตถทฺโธ ภวิสฺสามิ อนติมานิ”ติ จิตฺตํ อุปปาเทตพฺพํ.

“โย ขวายํ ปุคฺคโล สนนฺทิฏฺฐิปรามาสิ อารานคฺคาหิ ทฺวปฺปฏินิสฺสคฺคิ, อยํ เม ปุคฺคโล อปฺปิโย อมฺนาโป; อหฺญเจว โข ปนสฺสํ สนนฺทิฏฺฐิปรามาสิ อารานคฺคาหิ ทฺวปฺปฏินิสฺสคฺคิ, อหฺปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย อมฺนาโป”ติ. เหวํ ชานนฺเตนาวุโส ภิกฺขุณา “อสนนฺทิฏฺฐิปรามาสิ ภวิสฺสามิ อนารานคฺคาหิ สฺวปฺปฏินิสฺสคฺคิ”ติ จิตฺตํ อุปปาเทตพฺพํ.

[๑๘๘๔] ตตฺตราวุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาเว อตฺตนาเว เหวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “กิณฺนุโขมฺหิ ปาปิจฺฉนํ ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสํ คโต”ติ. สเจ อาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “ปาปิจฺฉนํ โขมฺหิ ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสํ คโต”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกานํ อกฺกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ. สเจ ปนาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “น โขมฺหิ ปาปิจฺฉนํ น ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสํ คโต”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตนเว ปิตฺติปาโมชเชน วิหატพฺพํ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขิณา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาเว อตฺตนาเว เหวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “กิณฺนุโขมฺหิ อตฺตตฺตฺกํสโก ปรววมฺหิ”ติ. สเจ อาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “อตฺตตฺตฺกํสโก โขมฺหิ ปรววมฺหิ”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกานํ อกฺกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ. สเจ ปนาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “อนตฺตตฺตฺกํสโก โขมฺหิ อปรววมฺหิ”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตนเว ปิตฺติปาโมชเชน วิหატพฺพํ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขิณา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาเว อตฺตนาเว เหวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “กิณฺนุโขมฺหิ โกธโน โกธาภิกฺขุโต”ติ. สเจ อาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “โกธโน โขมฺหิ โกธาภิกฺขุโต”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกานํ อกฺกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ. สเจ ปนาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “น โขมฺหิ โกธโน น โกธาภิกฺขุโต”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตนเว ปิตฺติปาโมชเชน วิหატพฺพํ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขิณา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาเว อตฺตนาเว เหวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ “กิณฺนุโขมฺหิ โกธโน โกธเหตุ อฺปนฺนาหิ”ติ. สเจ อาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “โกธโน โขมฺหิ โกธเหตุ อฺปนฺนาหิ”ติ, เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกานํ อกฺกุสลาณํ ฌมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ. สเจ ปนาวุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เหวํ ชานาติ “น โขมฺหิ โกธโน น โกธเหตุ อฺปนฺนาหิ”ติ เตนาวุโส ภิกฺขุณา เตนเว ปิตฺติปาโมชเชน วิหატพฺพํ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขิณา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.

๕. อนุমানสูตร
ว่าด้วยการเปรียบตนกับผู้อื่น
ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

[๑๘๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะ พำนักอยู่ ณ เภสภาวารัน สถานที่ให้อภัยแก่หมู่นี้อ เขตกรุง
 สุธสมารคิระ ในแคว้นภคคะ ณ ที่นั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ท่านผู้มี
 อายุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาว่า “ขอท่านจงว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ท่านควรว่า
 กล่าวได้” แต่ภิกษุนั้นเป็นผู้ว่ายาก มีธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก ไม่อดทน ไม่ยอมรับคำพรา้สอนโดยเคารพ
 เมื่อเป็นเช่นนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมเข้าใจภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ไม่ควรว่ากล่าว ไม่ควรพรา้สอน และไม่
 ควรไว้วางใจ

ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป แม้
 ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาปนี้ ก็เป็น
 ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๒. เป็นผู้ยกตน ช่มผู้อื่น แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ยกตน ช่มผู้อื่นนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่า
 ยาก

๓. เป็นผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำแล้ว แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ถูกความโกรธ
 ครอบงำแล้วนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๔. เป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ
 เพราะความโกรธเป็นเหตุนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๕. เป็นผู้มักโกรธ ระแวงจัดเพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ภิกษุ เป็นผู้มักโกรธ ระแวง
 จัดเพราะความโกรธเป็นเหตุนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๖. เป็นผู้มักโกรธ เปล่งวาจาไถ่ความโกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ เปล่งวาจาไถ่
 ความโกรธนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๗. ถูกใจแล้วกลับโต้เถียงใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วกลับโต้เถียงใจทักนี้ ก็เป็นธรรม
 ที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๘. ถูกใจแล้วกลับรุกรานใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วกลับรุกรานใจทักนี้ ก็เป็นธรรมที่
 ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๙. ถูกใจแล้วกลับปรักปรำใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วกลับ ปรักปรำใจทักนี้ ก็เป็น
 ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๐. ถูกใจทแล้วกลับพูดกลบเกลื่อน พูดนอกเรื่อง แสดงความโกรธ ความประสงค์ร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจทแล้วกลับพูดกลบเกลื่อน พูดนอกเรื่อง แสดงความโกรธ ความประสงค์ร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๑. ถูกใจทแล้วไม่ยอมอธิบายพฤติกรรม(ของตน) แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจทแล้วไม่ยอมอธิบายพฤติกรรม(ของตน)นี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๒. เป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ตีเสมอ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ตีเสมอนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๓. เป็นผู้ริษยา ตระหนี่ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ริษยา ตระหนี่นี้ ก็เป็น ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๔. เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด มีมารยานี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๕. เป็นผู้กระด้าง มักดูหมิ่นผู้อื่น แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้กระด้าง มักดูหมิ่นผู้อื่นนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

๑๖. เป็นผู้ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ถือรั้น สลัดได้ยาก แม้ข้อที่ ภิกษุเป็นผู้ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ถือรั้น สลัดได้ยากนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายาก

ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

[๑๘๒] ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าภิกษุไม่ปรารถนาไว้ว่า “ขอท่านจงว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ท่านควรว่ากล่าวได้” แต่ภิกษุนั้นเป็นผู้ว่าง่าย มีธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน ยอมรับคำพรั่าสอนโดยเคารพ เมื่อเป็นเช่นนี้ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมเข้าใจภิกษุนั้นว่า เป็นผู้ควรว่ากล่าว ควรพรั่าสอน และควรไว้วางใจ

ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีความปรารถนาที่เป็นบาป ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มีความปรารถนาที่เป็นบาป ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาปนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

๒. เป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่นนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

๓. เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ถูกความโกรธครอบงำ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ถูกความโกรธครอบงำนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

๔. เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ ภิกษุเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

๕. เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ระแวงจัดเพราะความโกรธเป็นเหตุ แม้ข้อที่ ภิกษุเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ระแวงจัดเพราะความโกรธเป็นเหตุนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๖. เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่เปล่งวาจาใกล้ความโกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่เปล่งวาจาใกล้ความโกรธนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๗. ถูกใจแล้วไม่ได้เถียงใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วไม่ได้เถียงใจทักนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๘. ถูกใจแล้วไม่รุกรานใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วไม่รุกรานใจทักนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๙. ถูกใจแล้วไม่ปรักปรำใจทัก แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วไม่ปรักปรำใจทักนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๐. ถูกใจแล้วไม่พูดกลบเกลื่อน ไม่พูดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความประสงคร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วไม่พูดกลบเกลื่อน ไม่พูดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความประสงคร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๑. ถูกใจแล้วยอมอธิบายพฤติกรรม(ของตน) แม้ข้อที่ภิกษุถูกใจแล้วยอมอธิบายพฤติกรรม(ของตน)นี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๒. เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน ไม่ตีเสมอ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน ไม่ตีเสมอนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๓. เป็นผู้ไม่ริษยา ไม่ตระหนี่ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ริษยา ไม่ตระหนี่นี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๔. เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยานี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๕. เป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่นนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
๑๖. เป็นผู้ไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่ถือมั่น สลัดได้ง่าย แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่ถือมั่น สลัดได้ง่ายนี้ ก็เป็นธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
- ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย

การอนุমানตนเอง

[๑๘๓] ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรม ๑๖ ประการนั้น ภิกษุควรอนุমানตนเอง^๘ อย่างนี้ว่า “บุคคลผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงมีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป

^๘ ครอบงำตนเอง หมายถึงภิกษุควรอนุমান เปรียบเทียบ พิจารณาตนด้วยตนเองเท่านั้น (ม.ม.อ. (บาลี) ๑/๑๘๓/๓๕๐)

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ถูกโจทแล้วไม่ยอมอธิบายพฤติกรรม (ของตน) ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงถูกโจทแล้วไม่ยอมอธิบายพฤติกรรม(ของตน) เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราถูกโจทแล้วจักยอมอธิบายพฤติกรรม (ของตน)”

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ลบหลู่คุณท่าน ตีเสมอ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงเป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ตีเสมอ เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราก็คงไม่เป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ไม่ตีเสมอ”

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ริษยา ตระหนี่ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงเป็นผู้ริษยา ตระหนี่ เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราก็คงไม่ริษยา ไม่ตระหนี่”

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้โอ้อวด มีมารยา ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงเป็นผู้โอ้อวด มีมารยา เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราก็คงเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา”

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้กระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่น ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงเป็นผู้กระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่น เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราก็คงเป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น”

ภิกษุควรอนุমানตนเองอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ถือรั้น สลัดได้ยาก ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเรา ถ้าเราจะพึงถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ถือรั้น สลัดได้ยาก เราก็คงไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนเหล่านี้” ภิกษุเมื่อรู้อย่างนี้ควรคิดว่า “เราก็คงไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่ถือรั้น จักเป็นผู้สลัดได้ง่าย”

การพิจารณาตนเอง

[๑๘๔] ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรม ๑๖ ประการนั้น ภิกษุควรพิจารณา ตนเองอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาปจริงหรือ” ถ้าพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาปจริง” ภิกษุนั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เรามีไข้ผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป มีไข้ผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็น บาป” ภิกษุนั้นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืน พึงอยู่ด้วยปิติและปราโมทย์โดยแท้

อีกประการหนึ่ง ภิกษุควรพิจารณาตนเองอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่นจริงหรือ” ถ้าพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่นจริง” ภิกษุนั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่นเลย” ภิกษุนั้นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันกลางคืน พึงอยู่ด้วยปิติและปราโมทย์โดยแท้

อีกประการหนึ่ง ภิกษุควรพิจารณาตนเองอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้มักโกรธ ถูกความ โกรธครอบงำจริงหรือ” ถ้าพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้มักโกรธ ถูกความโกรธ ครอบงำจริง” ภิกษุนั้นควรพยายามเพื่อ

เหล่านี้ทั้งหมดซึ่งละได้แล้วในตน ภิกษุณั้ผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืน พึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์โดยแท้

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สตรีหรือบุรุษแรกรุ่งชอบแต่งตัว ส่องดูใบหน้าของตนในกระจกเงา หรือใน ภาชนะน้ำใสสะอาดบริสุทธิ์ ถ้าพบไฝหรือฝ้าที่ใบหน้านั้นย่อมพยายามที่จะกำจัดไฝหรือฝ้านั้นนั่นแล หากไม่ พบก็จะพอใจว่า “เป็นโชคของเราจริง ๆ ใบหน้าของเราหมดจด” แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ถ้า พิจารณาอยู่ ย่อมเห็นชัดบาปอกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดที่ยังละไม่ได้ ภิกษุนี้ควรพยายามเพื่อละบาป อกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดนั่นแล ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมเห็นชัดบาปอกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดที่ละ ได้แล้วในตน ภิกษุณั้ผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืน พึงอยู่ด้วยปีติและ ปราโมทย์โดยแท้”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชม ภาษิตของท่าน พระมหาโมคคัลลานะ ดังนี้แล

อนุমানสูตรที่ ๕ จบ
